

Zapomeňte na písničky

vytékám plnicím perem

— — — — —

ubývám s tuhou v tužce

Zapomeňte na písničky: toto je básník! Ostatně, ani Hutkovy písně nejsou žádné „písničky“. Jsou odlikou jeho poezie, a ta je volně rytmovaná, svobodná a ve výrazu svrchovaná. Jeho první básně pocházejí z roku 1965, kdy zemřel Václav Hrabě, a vzmáhající se éry českého bigbeatu. Stopa beatníků v české poezii nemizí s Hrabětem: Hutka, tehdy osmnáctiletý, je patrně nejvýznamnějším básníkem této školy u nás! Jeho básnické dílo je rozsáhlé, souvislé a věrné sobě. Česká poezie období studené války má několik linií. Jsou tu předváleční klasikové: metafyzik Holan a senzualista Seifert; jsou tu postmoderní manýristé: Šiktanc a Kuběna. Mohli bychom jistě najít i linie a směry jiné, ale tyhle jsou patrně nejvýznamnější. Jejich stopu nelze pominout. Vedle nich se jako plnohodnotná linie vine Hutkova cesta životem a poezií. Patří tedy k nejvýznamnějším českým básníkům dvacátého století.

Hutkův volný verš je zcela prozaizovaný. Jeho rytmem je mluvená řeč, což odpovídá jeho základní dikci. Brilantním, poučeným způsobem kombinuje spisovnou a nespisovnou mluvu. Slovosledné inverze nezná, až je ale použije, bude v tom nečekaný záměr. Je to verš velmi dynamický: zabere tři řádky i jeden nedlouhý řádek. Výrazové prostředky se pohybují mezi antipoetismem a originální metaforou. Když Hutka psal AUTOPORTRÉT a další dvě sbírky, bylo mu devatenáct a končil střední školu. Jeho verše se netají odporem vůči mnohému, co je odporne: škola je jen jednou z takových věcí! Hutkovým životním prostorem je volná silnice a tráva u řeky. Je někdo jako Dykův „Hoch, který není nikde doma“. Nepracovat a krást je krásné. Odmítá manželství a vyzývá ideál: „To je dívka obrovská a věčná.“ Metafora: „Náhrobky jako klapky psacího stroje.“ Antipoetismus: „Musím vyřvat svoji nemoc a vyblít se ze všech alkoholů světa.“ Úděl básníka: „Musím psát, ale chci jen tak.“ Beatnik je prokletý básník.

Hutkův verš je lyricky narativní. Je vzrušený, výrazem razantní a bezohledný, ať už se týká čehokoli. Nesnáší dekor, je to nahý verš. Někdy se valí jako rozvodněný potok přes břehy, jindy je to potůček, který skáče přes kameny, aby hned poté ztuhněl a vtěsnal se do propusti, skočil přese splav a rozvodnil se, nebo aby se zklidnil ve slepém rameni. Vždy ale vypráví. Pocit vyprávění vzniká tím, že téměř nezná veršový přesah. Hutkův verš je totožný s větou, souvětím či s částmi aktuálního větného členění. Stejný pocit vyvolává verš segmentovaný do tří vět. Jsou však pozoruhodné výjimky, které dokazují, že básník s tímto efektem – stejně jako s proměnlivou délkou veršů – záměrně pracuje. V básních *Krajina* a *Voda* jsou všechny verše velmi dlouhé, delší než Hölderlinovy časoměrné „Langzeilen“. Sahají téměř na konec grafického řádku. Prozaizace tu jde do krajnosti: kdyby verše dosáhly až na konec řádku, rozdíl mezi veršem a prózou by zmizel. Četné z těchto veršů mají jednoslovný přesah. Jsme v slepém rameni potoka: krouživý pohyb při okrajích tůňky prozrazuje předchozí proud, řeč se zklidňuje a utkvívá v sobě, ale zůstává zneklidněná. Hutkův klid je vždy vzrušený.

Báseň *Své generaci I* je vyznáním příslušníka zbité generace reálného socialismu. Byl by to protestsong, kdyby se Whitman dal zpívat, a staví se jako rovnocenný umělecký tvar vedle jiných vyznání a protestů poválečné doby. Nenechme se zmýlit brutalistickou formou: blíže k Hutkovy sbírky APOKALYPSA jsou *Znamení moci* a *Smrt si jde pro básníka*. To jsou stigmata na rozhozených pažích vlasatého Krista generace 65. Tento hipík, povalující se v „stéblech trav“ zdupaných Lidovými milicemi, je dovršitelem básnické moderny u nás. Tvoří

zároveň historický přechod mezi modernou a postmodernou, v próze vyznačený Kerouacem. Ani Holan a Zahradníček nemohou mluvit za Generaci 65. Hutka sdílí s Whitmanem touhu po volném prostoru, ale hrozí mu klauzura a vězení – jako našim dvěma klasikům. Znamení moci: stříhání hlav! Nikdo nemůže posoudit brutalitu doby lépe, než tehdejší „máničky“ naháněné policií. Nikdo nepocítí hnilobný dech smrti víc než mladík snižovaný na úroveň zvířete. Příčinou Hutkova brutalismu je brutalita veřejnosti. Smrt a sebevražda jsou klíčovými tématy *Apokalypsy*.

Taková poezie jde mimo publikační platformy své doby. Je mimo její normy, a to naprosto! Je nezveřejnitelná, protože není veřejná. Ani nechce být „zveřejněna“: takový je její program! Cítíte to? Zveřejněna! Moderní poezie není veřejný dům. Ginsberg je jejím mágem, tulák prorokem, dlouhé vlasy uniformou. Rock byl internacionálou mé generace, napsal Aleš Debeljak. Takovou poezii veřejnost nenávidí: takovou veřejnost nenávidí poezie! A takové je znamení doby: je to poezie ve vnitřní emigraci! Poezie: občas táhnout s mrakama po obloze anebo lézt do kanálů; poezie: okopávat záhony pro okurky v psychiatrické léčebně; poezie: stát vyslečený donaha u policejního výslechu. Poezie: a vlastně se to všechno stydím psát! Stud je výsostný cit. Ale psát, psát, psát. To je bytostné určení. Psát až do vysílení, celý týden psát, ale psát jen tolik, kolik mi bylo určeno. To je poezie prázdných sálů. Oškliví si představení „pěkně oslazených koláčů“. Dnes dobře víme, jaká byla cena takových „představení“: zapomenutí! Hutkova poezie však v této „době festivalů“ sílí ve výrazu. Je mu devatenáct a jeho narativní metafora je dokonalá: „Postavil jsem se proti světu a dnes svět zmizel a já zůstal ve vesmíru sám se svou duší, rozvěšenou ve všech jeho částech.“ Taková poezie nikdy nebude veřejná; ani na Letenské pláni ne. Vnitřní a vnější emigrace nejsou dvěma etapami v životě tohoto básníka: jde o jeden souvislý, pouze fázovaný stav vyloučenosti. Čeká ho ještě třetí emigrace.

Po takových zkušenostech je roznáška raních novin pro devatenáctiletého „maturanta“ vysvobození. Tady, na volném vzduchu, kondenzuje Hutkova vrcholná alegorie doby:

Až jednou potkáte toho potulného šprýmaře
tak se mu zdaleka vyhněte, není to společnost pro vás
Bude vám radit, abyste si vypíchlí oči
že teprv ta sranda je nic nevidět
Poznáte ho lehce, neumí se smát ani usmívat
Říká, že smích není žádná legrace
Má bílý vlasy na zem a třikrát přelomený nos
Chodí bos a kalhoty má z březové kůry
Vypráví, že jsou ještě prvohory, že lidi nemaj páteře
že člověk se vztyčí jen na pár let a pak je zase plaz
a rozleze se na milion červů
a lidi, co jsou ptáci, ti uletí

„Krajem táhne prašivec,“ napsal významný český básník... Takových alegorií máme v naší poezii víc. Hutkův „prašivec“ připomíná Arcimbolda. Je to přece „šprýmař“? Když kráčí vzhůru k Hradu a chrámu, kráčí do prvohor. Hutkův „potulný šprýmař“ je on sám, přesněji řečeno, je to subjekt jeho lyriky. Obrátí vaše chrámy v kameny a vás samé v zeleninu.

Je tu ještě jeden typ Hutkova verše, vlastně dva. Na ten první jsme upozornili v souvislosti s inverzí a v *Apokalypse* následuje za básněmi, které by tradiční poetika označila jako reflexivní, kdyby něco reflektovaly. Nereflektují však nic. „Nic“ se nedá reflektovat. Smrt se

nedá reflektovat. Těm dvěma se lze jen oddat. Smrt a sebevražda, ano. Nic a smrt jsou dvě zornice mladíka, rozšířené záhadou nebytí. Metafyzická záhada smrti tváří v tvář znicotnělému bytí dneška, který znehodnocuje zpěváka ve sborovém unisonu, z jehož nesčetných úst vychází atomový mrak. Je to vážné a nepomůže tu žádná léčebna. Léčba není adaptace na nelidskost! Mladík u demarkační čáry depersonalizace (říkalo se přece „hrát čáru“? To je ono!) stojí u propasti, která se rozvírá nad ním a pod ním, po všech světových stranách. NIC NIC NIC NIC NIC. „Nemohu se stále vžít do toho, že se pohybuju, že jedna noha pomalu předhání druhou, že je pod náma pevná zem, pevná až k protinožcům, a potom zase obloha, vesmír...“ To celé bylo vetknuto do závorek; závorky někdy ukrývají podstatné věci! Černé nohy tuláka v kristuskách, špinavé jako nohy pražských soch. Toulá se po městě: kdyby se toulal jako Kerouac, byl by dávno zatčený pro příživnictví! Bum in the Heart of Bohemia. Zbytková svoboda v životě tuláka socialismem. „Při rozhodování o své marnosti jsem nekonečně mocný“! Není to paradox? Ovšem, co je smrtonosné, je mocné –

Říkat „katarze“ Hutkovu humoru by bylo stejně pobloudilé jako považovat jeho reflexivní verše za filosofické. Nejde o filosofii; ony odmítají filosofii! Užaslé ptaní se na nic není filosofie: je to bezejmenný pocit bytí, které se právě vyhouplo z temnot jako kometa, příliš řídká na to, aby zas nezmizela v temnotách. „Je to tak jednoduché, jako že jedna a jedna jsou dvě / tak jednoduché, že nikdy nepochopím smysl.“ Kdo nechápe tyhle věty, nemá klíč k Hutkově poezii. Pravda bytí je tautologická. Stejně jako Hutkova reflexe není filosofii (ba ani běžnou „reflexí“), není jeho humor katarzí. Katarze je pocit masy po vystoupení Alexandrovců. Je to její falešné vědomí. Efekt veřejného divadla přeslazených koláčů se zvrhá v parodii. To je Hutkův humor: katarze trpkých ironií! Je však podpovrchový, neboť je ryze formální. Jinak řečeno, je to humor pro poučené čtenáře, ne-li přímo pro vzdělance. Takový humor mají snad všechny obory. Když v Einsteinových rovnicích zaměníte symboly c a v , fyzik se může potřhat, neboť energetický výkon takové elektrárny je nulový. $E = mv^2$ je vtip dobrý sám o sobě, ale když ho spojíte se socialistickým hospodářstvím („společné vlastnictví“ se tomu říkalo), je to přímo k popukání! Neexistuje snad lepší metafora ztrátovosti „společného hospodaření“ než takový vědecký fórek. Hutka pro svůj kontext využívá inverzi. Inverze slovosledu je symbolem inverze hodnot v inverzní společnosti. Neumělý rým či spíše dokonalé, avšak jakoby nezáměrné asonance spojené s banalitami dokonale vyjadřují „ducha doby“ i dobové literatury. „Otázkou to ve mně bouří.“ Co to je, proboha? To je samo dno, přátelé...

Třetí sbírka: GENERACI. Týž rok 1966 a stejné předznamenání: *Své generaci II*. Opět vyznání. Svoboda až k sebezničení, odpor k práci, která je prostřednictvím práva na práci vynucovaná, vlastně nucené práce... To básník pociťuje každé ráno, když spěchá k píchačkám. Od sedmi do tří, pak toulání městem, cigarety, nějaký ten alkohol. Láska k bigbeatu a dlouhé vlasy. A osamělost. Beatniky u nás rodí generace Beatles, ale Hutka má raději Rolling Stones. Ti by mu měli hrát na pohřbu! Rozdíl mezi beatniky a hippies v Praze mizí. Dlouhé vlasy jsou stěžňovou vlajkou této generace, nenávistné pohledy a slova fotrů jejím větrem. Kdo tu dobu nezažil jako mladý kluk, neví, o čem je řeč, když čte o „nerozborné“ nenávisti staré generace. Nenáviděli své syny, z nichž chtěli mít „řádné lidi“. Mlátili je, dokud se jim nevymkli. Jsou zajedno s policií, která je mlátí obušky: také by mlátili, kdyby mohli! Ti mlácení a odvržení jsou mučedníky této generace; po ranách obuškem jim na zádech vyrůstají křídla. „Angažoval jsem se v tuláctví a nenávidím sport a politiku,“ píše Hutka. A: „Co je mi do toho, že jsou populární zpěváci a prezidenty?“ Kaskády nezapomenutelných veršů. Šalda by řekl:

Nezapomeneš takový obraz – kdyby byl měl pro *něco takového* smysl! Kritika pathosem a inspirací je ve psí: tohle je kritika holou kůží –

„Jediné, co mě drží naživu, je hlad.“ To by mohl říci Vladimír Holan, ve své dobrovolné klauzuře na Kampě znesvobozený i s nadějí, že si ho nevšimnou. ONI. Nejsou MY: to jsme ty a já a támhle. Tamto – ONI. Hutkova generace je generací vnuků předválečných klasiků a vyšla do ulic. To je exodus, *Coming out of Slavery*, a má hodnotu veřejné demonstrace. Proto ty reakce „režimu“. Byl to režim otců a začal bít zástupy zevnitř: jako syny doma, jako jednotlivce na ulicích! Začalo to v šedesátých letech. „Obrodný proces“ byl jen přechodným stavem klidu obušku, který brzy ochotně procitne: má přece právo na práci? Právě Hutkova generace se přesvědčila, že politika začíná v rodině. Všudy přítomný stav ponížení probouzí reakci „malého davu obrozenců“, která zdaleka není jen negativní. Negativní je jen při konfrontaci s nenávisť. Málokdo ale pociťuje v devatenácti své ponížení jako politické: Hutka ano! Prochází anestetizovanými davy na Pražském Hradě a cítí každou buňkou těla ponížení českého národa. A toto býval domov Karlův a Václavův, Rudolfa Druhého! Ještě tu slyšíte ozvěnu kroků Tychona de Brahe a Matyáše z Arrasu. Pláč koruny české! Jej žalobu píše osamělý vlasatec prodávající se mezi fotoaparáty –

Profanace č. 2: Máchovo jezero. „Rozmotávám před sebou Máchovo jezero“. Výsledek je truchlivý. Transistorová rádia, čundráci, svazáci, všichni v nerozborné jednotě pracujících lidu na „re-kreaci“. Ve stavech vrcholného znechucení tě dohoní klauzura. Ne navždy, na to jsi příliš mladý. „Zavírám se do čtyř stěn... a čekám, kdy také mě bací do hlavy krychle zákona.“ Rozmotané Máchovo plátno: Jarmila odřena ze „tří čísel“ s Hynkem. Hynek v hospodě: tak jsem ji ojel! Absolutní ticho v básnickových představách. „V očích jí poskakuje indukovaná elektřina zděšení.“ Nezapomeneš takový obraz.

Na rozhraní šílenství dal jsem se do měření obou polovin světa

V každém kape čas jinak

Ale v obojím to končí smrtí

– – – – –

Z měsíce visej pendlovky a posunují ho směrem za obzor

Báseň *Sebevrah* obsahuje nezapomenutelné verše. S Václavem Hrabětem ho zřejmě spojovalo víc než jen řeči o Majakovském. Je dobře, že „to“ nevyšlo, a důvody jsou dva. Za prvé: že napsal báseň *Sebevrah* a všechny další! Tím vytvořil ucelené beatnické *dílo*, zatímco Hrabě je jen torzo. Jeho význam byl ovšem iniciační, ale co znamená iniciace bez básnické školy? Tu u nás vychodil jen Hutka. Za druhé: že podal svědectví o tom, že sebevražda je akt básnickovy výsostné svobody! U „re-kreativních“ je ovšem všechno jinak. Básně *Rekvie za vlasy I a II* jsou žalozpěvem nad ubíjeným vlajkonošem; nejde v ní o vlasy! A konečně si tě to najde: ne v klauzuře ani u píchaček, ale přímo mezi mladými, na koncertech, nečekaně. Jsou tu dva koncerty: beatový, kde zažívá extázi svobody z odlišnosti, a jeho vlastní koncert, kdy stojí na jevišti. Uvědomuje si, že publikum, kterému hraje, je totéž jako na bigbitu. Uvědomuje si, že jim poskytuje jen aktivní odpočinek po práci. Je strašlivé pochopit, že nic nechápou: a to jsou jen písně! Ale co poezie? Není to vlastně dobré, být bez čtenářů? Proto říkám: sebevražda je akt *básnickovy svobody*! Vypusť z té věty jedno slovo a sedíš u táboráku na Mácháči. Je strašlivé, pohrdat svým publikem –

Dobré publikum? Pro co tihle lidé vlastně žijí? Předstírají, že znají smysl života, ale jsou to „statičtí kritici“, kteří sedí na zadku a kritizují „práci dělníků žití“. Nepřeslechli jste se: jednou

to muselo být řečeno, jednou to muselo vyjít najevo! Co? Že je Hutka patetický. Není to hlas chrámového zvonu ani gongu svolávajícího k protestu. Není totiž koho svolávat. Je to song osamělého zpěváka: tahle hrudka krve vyvěřela přímo z plic zasažených zkaženým vzduchem doby! A je to jako náhlé prozření: je tady příliš dobrého umění! Osopí se i na milovaného Gaugina: Uklidil jsi mi stůl v mém mozku! Vykašlu se na všechny tvoje krásy a rozumy a estetiky, copak ty můžeš sedat na schodech u muzea? Tam jsi dědek! Program je jednodušší než samo prozření: Našel jsem si svůj klid v té nekonečnosti náhodného nepořádku! Poetika chaosu vstupuje na českou scénu s Hutkovou poezií. Nezaklíná se undergroundem: nic takového v té době neexistuje! Nakolik ano, je to *vrženost* do undergroundu, do něhož se narodila celá „Generace 66“; bytostné vyděděnctví.

Tady vrcholí Hutkova básnická invektiva. V rozměrné básni *Otcové* i jinde, ale především tady, se ustaluje invektiva jako poetický žánr. Je jen jeden český básník, který se v něm může s Hutkou měřit: Stanislav K. Neumann! Raný Neumann přechodu mezi *Nemesis, bonorum custos* a satanismem. „Nenávidím rodinný život a jeho nedělní vycházky, neuznávám morálku, nevěra je pro mne prázdný pojem, jenom nad Láskou zůstávám vytřeštěn.“ S Neumannem ho spojuje symbolismus jeho „Langzeilen“, dlouhých řádků. To už není alegorie, ačkoli alegorie tu také jsou, ale dynamická vize podobná té v *Zástupu o snu zoufajících*: „Zastavili jsme se pod sluncem. Tak jsme konečně tady. Sundali / jsme si baťohy svědomí a věděli, že tady začíná život /.../ Šli jsme po veliké louce dál. Slunce se blížilo / k obzoru a obloha rudě hořela /.../ Zvedli jsme se a šli a šli a šli a ještě jsme viděli mnoho věcí, / ale nezastavovali jsme se, pouze někdy, abychom se zeptali na směr ke / slunci...“ Houpavý patos těchto veršů mění přírodní *Krajinu*, z níž vyšel jejich rytmus, v krajinu symbolickou. Neumannův satanismus je praotcem beatnické poezie v Hutkově verzi.

1967 až 1971. Sbírka *Kočí*. Během těchto let Hutka vyzrál v hotového, sebevědomého básníka. Na počátku tohoto období je mu dvacet, na jeho konci čtyřadvacet let. Beatnická poetika se upevňuje v metafoře, skladbě i versologii, ale originální obrazy ji dotvářejí v jedinečný tvar. Jeho *Mona Lisa* je neopakovatelná. Je to doba vzrůstající se svobody v podmínkách socialistického státu, která se projeví v hudbě i literatuře, vycházejí básně Hrabětovy i jiných zamlčovaných autorů. Pak sovětská invaze 1968 a tuzemská verze okupace od srpna 1969. Na „živé“ beatniky nebyla doba v roce 67 ani 69. Stěží si umíme představit, jak dobové autority, včetně Václava Černého, vítají na české kulturní scéně beatnickou bojůvku; o tom, že Hutkova poezie je bojovná, není pochyb. Stejně tak si neumíme představit, že by byla tištěna po roce 68. Víme, že Hutka psal své básně jednotlivě a do sbírek je rozčlenil až v devadesátých letech, ale toto členění dává dobrý smysl. Bude dobré nezapomenout tohle předznamenání a sledovat, *jak* se doba projeví v jeho básních. V tuto chvíli je jasné jedno: že Hutka není v první vlně české emigrace! Z toho můžeme usoudit, že je příliš spjatý s českým prostředím. To je z našeho pohledu podstatné, i když bychom to od tulácké generace možná neočekávali. Jazyk není pro básníka „inštrument“. Do jazykového prostředí jsme vrostli, prostředí, které nás utváří, je jazykové. Básník si to jen uvědomuje víc než ostatní.

Alegorie kočího je grandiózní obraz. Vychází ze situace stopaře, postávajícího u krajnice, kterému nikdo nezastaví. Vlasáčům stavěl málokdo. Nakonec přijde duševní stav, kdy už nespochybnáte. Čas přibrzdí, a právě v takové chvíli začne pracovat představivost. Všichni jedou v protisměru, a to je symbolické. „Kočáry na benzín“ nejedou do města pravdy a moudrosti, jedou v protisměru. „Nikdo tam nejede, nikdo tě nesveze, cesta tam nevede.“

Když už padá soumrak, přijíždí žebříňák bez vozky, tažený dvěma voly. Je naložený hnojem. Stopař nasedá a je kočím tohoto „kočáru“, nejpomalejšího ze všech.

Já, vozka nespěchám, jsem zahradník života v zahradě věčnosti
Času mám dost a dosti, jedu si pomalu, snad nejpomaleji
Ale vždy první přijíždím

— — — — —
Na největší ošklivosti největší krása se rodí

— — — — —
Z rašeliny smrti vyrůstá květina svobody a věčnosti

Z takového rozpoložení se rodí litanie. „Človče, dovol svým činěním, abych tě mohl milovat“; „človče, veď své kroky...“, „človče, žij tak, abych...“, „človče, rozšiř zahrady...“ A v kontrapunktu „Nedovol, velký vojevůdče...“, „nedovol, pane velkých spíží...“, „nedovol, pane svobody...“. „Nedovol, človče, abys přestal být člověkem“. Hutkova poezie se pozvedá ke kosmičnosti; tento rozměr ostatně od samého počátku nepostrádala. V *Transfuzi slunce* je jen explicitnější a více zřejmý než byl předtím. Hutkův Kristus není náboženský. Je symbolický a symbolistický, jako ten Neumannův: Kristus bičovaný! Náboženské stejně jako evoluční motivy jsou tu rovnocenné, motivy kosmické. Hutka je kosmický básník, apoštol nového žití. Ví, co je život, a ví také, zač vděčíme smrti. Prach na jeho kristuskách je hvězdný prach. Život je marnost, ale já tu marnost miluji... Zároveň se pročištuje jeho vztah k „publiku“: „Nemám právo soudit, ale mám povinnost portrétovat.“ Ten „portrét“ je v posledku kosmický. Oddanost beatníka poezii je nadosobní trans.

Akord č. 2, alegorie *Poslední den*. Vlastně personifikace. Tak trochu „potulný šprýmař“ z *Apokalypsy*, tak trochu apokalypsa sama. Šprýmař nosil kalhoty z březové kůry, Poslední den nosí dvouřadové sako s jednou kapsou. Ani jeden z nich nejde v žádném ohledu s módou, v každém případě prašivci. Pan Šprýmař obrací čas nazpět k mlokům, pan Poslední den kupředu k nicotě. Básník se drží za ruku s oběma. Káže apokalypsu. Odtud Hutkovy epifanie třetí světové války a atomové bomby. Úzkost uspišuje katastrofu, morální hnus ji legitimuje. „Žaluji větru s plandavejma vlasama / Nesmrtelný slunce mi přímo osvětluje budoucnost...“ Je to kvílení i spílání publiku zároveň. Emancipovaná žena socialismu, holka na jednu noc a dívka na celý život, která nepřichází, zadky na židlích schůzí a úřadů, idiotský zpěvák popular music a mnoho jiných věcí probouzí v duši beatníka zoufalství a vztek. Je to duše mírumilovná, ale slyší válku v šelestech i v dunění: „Slyším vokál času a smrti a snažím se překládat jeho text.“ Mimo to musí beatník shánět chleba. Po třech dnech hladu člověk zvrací. Kdo má co zvracet, je šťastný člověk. „Odmítám patřit k jakékoli generaci,“ čteme v básni *Zpověď*. Tady padlo to slovo, které vysvětluje mnohé, ne-li všechno. Tenhle básník oslovuje Boha „vole“ –

Sovětská invaze 1968 najde v Hutkově poezii jen jednu odezvu, stejně nepřímou jako příznačnou. V té kvantitě je však obsažena kvalita. Jde o krátkou lyrickou báseň, tedy formu, která je v daném období nová. Její vyznění je různé, vždy ale slouží „krasojezdci na špičce okamžiku“ v náplni jeho pera. Hutkova báseň o srpnu '68 je výjimečná a v české poezii stejně osamělá jako její autor.

V úterý dlouho do noci jsme hráli písničky
a čas plynul tiše ve své marnosti
později při milování
padal z nebe znervózňující hluk

obloha hučela a auta se zbláznila
a za hodinu jsem viděl prvního zastřeleného
zoufalství, naděje a bezmoc
týden odešel jak horký dech na smrt nemocného
nahá pravda stála před námi
a rozdávala smrt

Lyrické východisko je jasné: písničky, milování! Den v životě beatníka jako mnoho jiných před ním. Invaze se ohlašuje jako hudba – sluchem. Všichni jsme ji tak slyšeli přicházet, stejně jako jsme nedlouho předtím slyšeli uklidňující slova dubčeků a slova kosíků o svobodě a slova kunderů a vaculíků za Svaz spisovatelů – k těm Hutka nepatřil! Nepatřil k nikomu, ani k svému publiku ne, a jeho báseň je stejně cudná jako jeho méně cudná samota. Kolik času ale uplynulo v tom „týdnu“, který následoval po přerušeném koitu, umí si představit jenom ten, kdo takový týden prožil. Co během toho týdne dělal, básník smílčí. Končil únosem čelných politiků socialistického státu a jejich kapitulací. Byli to komunisté odkojení leninovým mlékem. To si bard Hutkova typu uvědomuje víc než kdo jiný. Kdyby o srpnu napsal litanii, bylo by to řvaní a zatracování. Nakolik beatník přešel ten horký týden mlčením, je v tom pohrdání. Ve jménu koho, ve jménu čeho se angažovat? Na beatníky dopadl „pendrekový zákon“ daleko dřív než na ty, kteří se angažovali pro „socialismus s lidskou tvářičkou“! Proto Hutka nepíše protestsongy. Písnička, která dobyla „Houpačku“, jakousi socialistickou hitparádu, až dosud plnou matušku a gottů a neckářů a zlatých dubčekových děvčat, mu nutně musela připadat směšná. Katolíček by nepsal o prstech zastrčených v řitním otvoru holky na jednu noc, a beatník nepláče nad rozlámaným andílčkem. Ostatně, „krylovky“ jsou politické kýče.

Být textařem je ponižující
Být básníkem je domýšlivé
Být divákem je ostudné a nezávazné

V mnohém bychom mohli vytušit alespoň echo tragických dějin současnosti, ale poezie už bývá taková: zamlčuje, vstřebává, zjinačuje. Ty tušené spodní tóny si ovšem můžeme do Hutkových básní vždy ještě vmýšlet, mohou být zamlčené, nezáměrné, mohou to být narážky, a nemusí tam být vůbec. To není to hlavní. Hlavní je dozrávání básníka. „Poezie je Bůh, který stvořil ČLOVĚKA.“ To je grandiózní personifikace, souměřitelná jen s Holanovým symbolem Poézie, kněžny básníkova bytí. Hutka je beatník a jeho POEZIE je jiná, stručně a jasně: „NENÍ PANNA“, jako ostatně už u Nerudy. Písemnictví může pojít, jen když bude panenské! Tak to bylo za Nerudy i za Hutky. Je tu ale něco zcela nového, a ukrývá se to ve skladbě *Touha I-III*. Je to naděje. Hutka se stává i básníkem naděje. To znamená, že není básníkem naděje výhradně. Není však už jen básníkem beznaděje. „Kočí“, který ho na hnojném voze neomylně dovezl do „města pravdy a moudrosti“, kam nejezdí „kočáry na benzín“, se jmenuje Touha. Je to katarze, ale nemylme se: katarze nikdy není trvalá! V tom se pletou všechna náboženství i poetiky a všechny politiky, politika zrady stejně jako politika kýče.

Zeptej se života, proč existuje, odpoví, protože touží být

Nakonec tedy přece jen něco jako „filosofie“, jako „moudrost“, ale moudrost a filosofie starověká a dálnovýchodní, jako třeba ta legendárního básníka z Ledové hory: co na něm kdo má v těch jeho kožkách s těma hadrama? Na světě není nic měkčího než voda, a přece ji nic

nedokáže překonat, když se napře na všechno pevné a silné, říká Lao-c'. Ontologizace touhy: symbolická, ale právě proto tak účinná.

Touha obměňuje nekonečnou obměnu života, a kde není, tam není objevů
Touha je důvod všeho i počátek i konec i znovuzrození
Je relativností dokonalosti a dokonalostí relativity
A má na svědomí, že to nikdo nechápe
Je bez síly, a přesto otáčí tisícem sluncí
Je bez váhy, a přesto všechno zalehne a zničí
Je stálou a neopakovatelnou a nezničitelnou obměnou Jediného
Hraje si se sebou jak kočka s ocasem a nikdy se nepřekoná
Chce vše, ale nic ji neuspokojuje
Nikdy se nezastaví, protože nikam nesměřuje
Je západem i východem slunce, spáčem, který obojí neuvidí
Když ji chceš prozkoumat, tak uteče jako stín před světlem

Je hospodou nekonečna i jejími hosty a obsluhou
Je opilstvím i útekem před placením i návratem k vyrovnání
Milion andělů není ani její miliontinou
Přesto každé mouše se dá cele
Je omylem neomylného, je vysoko nad omylem
Je kráva a řezník a tele i jedlík masa i spláchnutí toho všeho v záchodě

Je poutem, které ďábla přivede ke spasení
Je poutem, které přivede dalšího anděla k pádu

Je matkou boží i jejím dítětem, Bůh je synem i otcem svým
Je matkou i milencem a láskou vznikání a smyslem všeho
Je původcem bezvěrectví i posměchu sobě samému a otcem Ďábla

Sál je prázdný. Netleskejte, prosím!

Sbírka *Kočí* ukončuje Hutkovo beatnické období a otvírá období postbeatnické. Mezi oběma je několikaletá proluka, zaplněná verši stejně zoufalými jako vyprázdněnými, z nichž ale cítíme potřebu odrazit se k záchytnému bodu. K něčemu takovému však v dané chvíli chybí vnitřní posvěcení. Doba je mrtvá, apatická. Hutka ale dokázal vzlétnout z vlastního popela! Zopakujme: to on vytváří linii české beatnické poezie, která by bez něho zůstala jen naznačena, nerozvinuta a nevyznačena deseti lety trvání. Hutka tvoří progresivní a vývojově angažovanou linku ve vývoji české poezie. Postbeatnické období, čas znovuzrození básníka, je vyznačeno lety 1973/1974 a sbírkami *Klíč pluhu* a *Soumrak*. Klíč pluhu je symbol, který básník vysvětluje v mottu: „Klíč pluhu otvírá dveře brázdy, toho slepého ramene úrodnosti.“ Jde (zdaleka ne jen) o symbol básnické tvorby. Bylo by jalové, chtít tu opakovat všechny tvarové originály, ať už jsou to metafory či symboly, podobenství, gnómy nebo děje. Zdůrazněme jen to nejdůležitější.

Hutka vyvrál. Zbavil se křeče a artikuluje s lehkostí, jaká není často k vidění. Se studiem lidové poezie, ať v lyrice nebo v epice, se pročistil jeho vztah k publiku, byť jako básník je stále sám. Zároveň se zhutnil jeho výraz. Jako by se učil u velkých domácích předchůdců a mistrů, mnohé verše si nezadají s Holanem a Zahradníčkem. Jeho víra v Boha je vírou básníka a v ničem nepopírá epizodu satanismu. Je s ní naopak v niterném souladu. Narativní tah je

silnější než kdy předtím. Je teď umocněný patosem ponížených, hanbou zneuctěného národa, který dál znectívá sám sebe. Jako básník je tím osamělejší, čím oceňovanější je jako zpěvák balad. Necítí potřebu mluvit za jiné a nehájí je, ani sebe. Prožívá ale utrpení za tento zbídačený národ. To je katarze, poctivá a hluboká, neboť je bez výmluvy a bez očištění. Je v tom prostota i vznešenost, dvorek s plínkami i andělé. „Tím, co píšu, teprve VSTÁVÁM.“ Nejde přitom o to, co bylo jako poklad vyneseno na povrch, a co zůstává jako poklad skryto. Jde o bytí tam i tady, na povrchu i v nitru. Je teď bez falešných tónů mezidobí, velký básník.

Návrat Jaroslava Hutky do vlasti je triumfem zpěváka, ne básníka. Všechno, co napsal od strhujících skic *Autoportrétu* až po monumentální *Cestu k prameni* (1995) zůstává v hlubokém stínu. Předčítat básně na koncertech je nepředloženo: Hutkovo obecenstvo je jedno velké masité dítě, které si chce broukat písničky! Na koncertě slezského písničkáře zpívá nahlas starý song o StB a neuvědomuje si, že mu předzpěvuje Karel Sabina! A jen Hutka zvedne hlas proti snobismu prezidenta, upadajícího pozvolna do bytostné lži establishmentu, už na něj obecenstvo křičí. Biskup Malý lže o svém počínání na Letenské pláni a nezačervená se. Lid je za blba, který nepochopil žert s českou vánoční Hej, Gusto, je husto! Malý však posílal sanitu na Hrad s upřímností Robespiera a popravní káry. Pak byl v depresi a kál se. Bylo to neomluvitelné, a tak začal lhát. Rocker Kocáb zpívá stejnou a pouští po Vltavě svíčky. Co se chce po básníkovi? Aby se přidal a lhal s nimi? Ano, co jiného! Pravda je poznaná nutnost. Laťka ke skoku do mravnosti leží na zemi a stačí ji překročit. Křičí na zpěváka a nemají tušení o tom, že jim vzdoruje někdo jiný. To je básník. Básníková zchromlá ruka je odpovědí těla na mravní imperativ, který dopadl na zpěváka. Symptom. A to je symbol doby: chromá poezie! V próze se Hutkovi blíží snad jen Pujmanův *Prevít se svým „Nikdy na kolena“*! Dokonalá destrukce socialistického realismu, kterou s geniálností blba pomáhal potlačit sám Václav Černý. Všechno do sebe zapadá: Černý je socialista! Je to náhoda, že se Petr Pujman nevrátil do literatury? Jeroným na pouti! Acheron doby postliterární se rozlévá po České kotlině. Jaroslav Hutka mlčí. Nikdo se ho na nic neptá. Nikdo neví, že to mlčí *básník*. A tak to už zůstane. Je to Hutkovo poslední poselství –